

SKORKA RENÁTA

A krónikás és a negyvenezer lilimos aranypénz

Eberhard Windecke, a mainzi születésű kereskedő hosszú éveket töltött Luxemburgi Zsigmond magyar király, német-római császár szolgálatában. Az uralkodó 1437. december 9-én bekövetkezett halála után kapott Windecke felkérést a birodalmi fejedelmektől és uraktól, hogy a király kíséretében és udvarában eltöltött hosszú évek eseményeit és történéseit foglalja össze, így állítva tetteinek, cselekedeteinek és korának emléket. A Zsigmondról szóló emlékirat tollbamondásával és elkészítésével a hű alattvalónak az utolsó megbízatást is sikerült maradéktalanul teljesítenie.¹ A 15. század közepén született mű nem csupán a Zsigmond életét vagy – tágabb körben – a késő középkor politika-, egyház-, mentalitás-, életmód-, valamint kultúrtörténetét tanulmányozó történészek számára kimeríthetetlen gazdagságú forrás, de azok is haszonnal forgatták és forgathatják, akik „csupán” szerzőjének, Eberhard Windeckének az életútjára kíváncsiak. S noha a 19. és a 20. században mind német, mind magyar részről is többen taglalták a mainzi polgár életútját, illetve annak egy-egy szakaszát, a kutatás eddig adós maradt azon kérdés tisztázásával, hogy mikor és milyen körülmények között fogadta először szolgálatába Luxemburgi Zsigmond Eberhard Windeckét.²

1 Eberhard Windecke német nyelvű emlékiratának eredeti kézírata sajnos nem maradt fenn az utókor számára, szerencsés helyzetben vagyunk azonban, hiszen a műnek hét, még a 15. században készített másolata ismert. Ezen fennmaradt kéziratok összevetésével az emlékirat kritikai kiadását Wilhelm Altmann jelentette meg, ld. *Wilhelm Altmann: Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*. Berlin, 1893. Magyarul ld. Eberhard Windecke emlékirata Zsigmond királyról és koráról. Ford. Skorka Renáta. (megjelenés alatt).

2 Windecke életútjára vonatkozó adatokat összefoglaló német munkákat ld. *Johann Gustav Droysen: Eberhard Windeck. Abhandlungen der Königl. Sächsischen Gesellschaft d. Wissenschaften* 3(1857) 149–229.; *Arthur Wyss: Eberhard Windecks Buch von Kaiser Sigmund und seine Überlieferung*. *Centralblatt für Bibliothekswesen* 11(1894) 433–483.; *Johann Loserth: Kleine Beiträge zur Eberhard Windeck's, des Biographen des Kaisers Sigismund*. *Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen* 32(1894) 18–24.; *Wilhelm Altmann: i. m. VII–XLVIII.; Peter Johaneck: Eberhard Windeck*. In: *Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon*. X. Ulrich von Lilienfeld–„Das zwölfjährige Mönchlein”. Red. Christine Stöllinger-Löser. Berlin, 1999. 1197–1206. A magyar történészek közül a Windecke-kutatás szempontjából Mályusz Elemér neve emelhető ki, ld. *Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon*. Bp. 1984. 177–179.

E kérdés megválaszolásához elsődleges forrásként, természetesen, Eberhard Windecke személyes beszámolójára kell hagyatkoznunk. Az emlékirat 22. fejezetében találjuk az első utalást arra, hogy Windecke az 1410. esztendőben Zsigmond udvarában tartózkodott: „A fentnevezett évben [1410.] azonban a lengyel király hibájából újra nagy viszály tört ki. Erre a porosz urak követséget küldve a magyar királyhoz negyvenezer nagy liliummal díszített aranyat – épp amilyeneket Lajos és Ruprecht vertek – ajándékoztak neki (amelyet én, Eberhard Windecke segítettem megszámlálni), mindezért óhajtották a király segítségét.”³ Az idézett részlet több figyelemre méltó információt tartalmaz. Egyrészt elárulja, hogy milyen feladat elvégzésére vonatkozott Windecke megbízatása: ezek szerint a mainzi születésű kereskedő bizonyosan számolásban való jártasságával hívta fel magára Zsigmond figyelmét, ami a korszakban nem példa nélkül álló eset, hiszen 1399 júniusában a firenzei származású Ozorai Pipo azzal vívta ki az uralkodó elismerését, és került a körmöcbányai kamara élére, hogy a számoláshoz cseppet sem értő magyar urak kérésére meghatározta a déli végekre indítandó hadjárat költségeit.⁴ Másrészt megtudhatjuk azt is, hogy a „porosz urak”, vagyis a Német Lovagrend által küldött negyvenezer aranyforintot kitevő összeg átvételének alkalmával mutatkozott szükség a kereskedő segítségére. S bár az aranypénz kibocsátási helyét a szerző – rá nem jellemző módon – nem határozza meg, azt mégis hangsúlyozza, hogy az érmék a rajtuk látható nagy liliumok okán hasonlóak voltak bizonyos Lajos és Ruprecht által veretett pénzekhez. Nem tekinthetünk el továbbá attól sem, hogy az évszámokat számos esetben pontatlanul felidéző krónikás a fenti esetet az 1410. esztendőre teszi. Windecke életrajzának eddigi kutatói, fenntartások nélkül elfogadták a szerző emlékeiben élő évet anélkül, hogy megpróbálták volna ezt az adatot Zsigmond és a Német Lovagrend közötti diplomáciai kapcsolatok egyéb forrásai alapján igazolni. A legtöbben teljes mértékben figyelem kívül hagyták azt a mozzanatot is, hogy Windecke a poroszok által küldött pénz számlálásában vett részt, még az utóbbi idők legtekintélyesebb német Windecke-kutatója, Peter Johanek is megelégedett ezzel a megállapítással, hogy 1410-ben Windecke „pénzügyi szakemberként közreműködött egy Zsigmond és a Német Lovagrend közötti pénzügylet lebonyolításában”.⁵

A kérdés mindezek fényében adott: vajon az okleveles források segítségünkre lehetnek-e abban, hogy ezt a bizonyos „pénzügyletet”, illetve „lebonyolításának” időpontját közelebbről meghatározzuk. Mint arra a fentiekben utaltunk, a szerző által megjelölt évszámokat minden esetben fenntartásokkal kell kezelnünk, ami azonban, érdekes módon, nem vonatkozik a pénzügyesekre. Windecke kereskedői vénáját úgy tűnik, nem tréfálja meg a csalóka emlékezet, a

3 *W. Altmann*: i. m. 21–22.

4 *Engel Pál*: Ozorai Pipo. Ozorai Pipo emlékezete. In: *Új: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Vál., szerk., a jegyzeteket gond. Csukovits Enikő. Bp. 2003. (Millenniumi magyar történelem. Historikusok) 252–253.

5 *P. Johanek*: i. m. 1198.

fennmaradt oklevelek alapján ugyanis bizonyítható, hogy az emlékirat különböző fejezeteiben szereplő összegek szinte kivétel nélkül pontosan megegyeznek az érintett felek által hitelesített adóslevelek, kötelezvények, illetve elszámolások adataival.⁶ Így talán nem jelenthet nagyobb kockázatot, ha a Német Lovagrend és Zsigmond közötti együttműködés iratanyagában olyan dokumentumot keresünk, amely az emlékirat 22. fejezetében említett negyvenezer aranyforint átadását nyugtázza.

A kutatás ezen feltételének két oklevél felel meg. A korábbiiban, amely 1409. január 27-én Budán kelt, Zsigmond elismeri, hogy Neumarkért az adásvételi szerződésben, vagyis a „*Hauptbrieff*”-ben megállapított 63 200 magyar aranyforintot a Német Lovagrendtől átvette, s hogy két követe, Christof von Gersdorf és Nürnbergi Márk a lovagrend nagymesterétől, Ulrich von Jungingentől ezúttal még 40 000 magyar aranyforintot vett át, amely összeg kifizetésével Neumark vételárának, 103 200 magyar aranyforintnak az átadása megtörtént.⁷ Az oklevél a továbbiakban részletezi, hogy Zsigmond, illetve rokonai vagy utódai milyen körülmények között vásárolhatják vissza a Brandenburghoz tartozó területet, és hangsúlyozza Driesen várának megváltására és megerősítésére vonatkozó költségmódosító tételeket.⁸ A másik oklevelet bő egy esztendővel később, 1410. március 2-án, szintén Budán adták ki.⁹ Ebben a király ismételten megerősíti a 63 200, illetve a Christof von Gersdorf és Nürnbergi Márk által átvett 40 000 magyar aranyforint kifizetését, majd arról tájékoztat, miszerint Zsigmond „*na-gyon is sürgető kérésére*” a lovagrend nagymestere, hogy az uralkodó kedvébe jár-

6 Windecke pl. évtizedek távlatából is tökéletesen emlékszik arra, hogy az osztrák Frigyes hercegnek, akinek segítségével XXIII. János pápa a kostanzi zsinatról 1415 márciusában elmenekült, 36 220 rajnai aranyat kellett volna az 1418. évben Zsigmond királynak kárpótlásul fizetnie.

7 1409: „*der erwidige geiſtliche Bruder Ulrich von Jungingen hat czu der Summa vorgeſchriben in dem Houbtbrieff LXIII^m vnd IIe ungarijche Goldin uns noch darczu gegeben und bezalt vierzig twjent ungerijche Goldin in der wirde, als ouch der Houbtbrieff awſweiſet, die unſer libe getruwen Herre Criſtoff von Geresdorff vnd Marcus von Nirrenburg unſer amptmann von unſerwegen entfangen han, alſo das das Houbtgelt des Kouffes ane awskouff und gebuwde iſt hundert twjent und dreitwjent vnd zweihundert guldin, das uns ganz und gar bezalt iſt tzu gnuge*”. Ld. Codex Diplomaticus Brandenburgensis. Sammlung der Urkunden, Chroniken und sonstigen Quellschriften für die Geschichte der Mark Brandenburg und ihrer Regenten. I–IV. (= CDB) Ed. Adolph Friedrich Riedel. Berlin, 1838–1869., II/3. 170., vö. még: Zsigmond kori oklevéltár. I–IX. (= ZsO) Összeáll. Mályusz Elemér–Borsa Iván–C. Tóth Norbert. Bp. 1951–2004., II. 6565. sz.

8 Driesen (Drezdenko) várának és városának birtoklása kulcskérdésnek tekinthető a lovagrend és a lengyel–litván unió közötti viszályban. Driesen ura, Ulrich von der Osten 1406-ban megállapodott a lovagrend nagymesterével, és 7750 schok cseh groschen fejében átadta Driesent a lovagrendnek, amelyet a lengyel–litván sereg ostroma miatt sietve palánkokkal kellett megerősíteni, ld. *Adolf Reckling: Geschichte der Stadt Driesen*. Berlin, 1898. 10.

9 1410: Magyar Országos Levéltár (= MOL), Diplomatikai Fényképgyűjtemény (= DF) 283 729. – Az oklevélnek egy részlete olvasható a brandenburgi okmánytárban (CDB II/3. 170.), az átirat azonban hibás, így az ezen részlet alapján készült kivonat (ZsO II. 7391. sz.) ugyancsak hibás. Az oklevél regesztája megtalálható még: *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*. I–III. (= Staatsverträge) Ed. Erich Weise. Marburg, 1955–1970., I. 69. (szintén hibás).

jon és örömeire tegyen újból, másodszer is átadott 40 000 régi magyar és lübecki aranyforintot, a liliom jelével és veretével.¹⁰ Ezt követően az oklevél egy, szempontunkból felettlőbb figyelemre méltó eseményről tesz említést. A pénzösszeg átvételét ugyanis – amivel Zsigmond a nürnbergi várgróf udvarmesterét bízta meg – megelőzte az összeg megszámlálása és mérlegelése, amely „munkálatok” szintén az udvarmester irányításával történtek. Arról is tájékoztatást kapunk, hogy a megszámlált 40 000 – mint forrásunk írja: liliomos – arany súlya 739 márkát nyomott thorni mértékek szerint.¹¹ Hasonlóan az 1409. január 27-én kelt oklevélhez, ezen utóbbi elismervény is taglalja a tartomány visszavásárlására és a Driesenre vonatkozó kikötéseket, majd összegzésképpen leszögezi, hogy Neumark teljes vételára a megváltások és az erődítések költségeitől eltekintve 102 300 magyar aranyforintot és 40 000 régi, liliomos magyar és lübecki aranyforintot tesz ki.¹²

Az ismertetett oklevelek megértéséhez bővebb magyarázatul szolgálhat, ha felvázoljuk keletkezésük körülményeit. Luxemburgi Zsigmond 1376-tól állt a Brandenburgi Őrgrófság élén, 1388 májusában azonban a tartományt, Neumark kivételével, elzalogosította unokatestvérének, Jodok morva Őrgrófnak. Így nyílt 1402. július 25-én lehetőség arra, hogy Zsigmond magyar király megbízásából Stibor, egykori pozsonyi ispán Neumarkot is elzalogosítsa, ezúttal az Őrgrófsággal határos Német Lovagrendnek.¹³ A Windecke beszámolójában szereplő porosz urak az eredeti zálogszerződésben meghatározott összeget részletekben fizették meg az uralkodónak, s bár a törlesztésekről szóló elszámolások mindegyike nem maradt fenn, az előbbiekből tisztán látszik, hogy a lovagrend a 63 200 aranyforint kifizetését 1409. január 27-ig teljesítette. Ismert tény, hogy Zsigmond a Német Lovagrend nagyhatalmi pozícióit fenyegető lengyel–litván unióval szemben – fegyveres segítséget is kilátásba helyezve – a rend pártjára állt. A keresztény hitet még fel nem vett litvánok és a Jagelló-uralkodó felett aratott esetleges győzelem azzal kecsegtette a magyar királyt, hogy Lengyelország jelentős területei koronája alá kerülnek. A szövetséget tovább erősítette az a tény is, hogy az oly gyakran pénzsűkébe kerülő Zsigmond mindig bizton szá-

10 1410: „der erwirdige geiřtliche Bruder Ulrich von Jungingen, Homeiřter des Ordens durch unřer grořlichen vleiřřigen begerungen, nemlich uns zu liepniiře und dancknemlicher beheglichkeit, vns von newens vnd nw anderweith abir gegeben vierczigtuřunt Alder Ungeriiřcher und ouch lubiiřcher gulden des gebrechtes vnd munze der lylien”. MOL DF 283 729.

11 „vnd die řelben vierczigtuřunt alder ungariiřr vnd lubiiřer gulden der lylien, als die recht und redlichin gewegen wurden, wugen řebenhundert und newnunddreyřig marg wollgewegenens gutes goides torniiřches gewichtes”. Uo. Téves tehát az a regeszta, mely mértékként rajnai márkát ad meg, ld. Staatsverträge I. 69.

12 „so louřt das hauptgelt des koufes ane uřkouř vnd gebewde uff hunderttuřent und dreytuřent und zweyhundert ungeriiřcher gulden vnd off vierczig tuřent alder ungeriiřcher und lubiiřcher gulden mit lylien”. Uo. A mondat 40 000 régi, liliomos magyar és lübecki aranyra vonatkozó része hiányzik a korábbi kiadásokból, ld. CDB II/3. 173.; Staatsverträge I. 69.; ZsO. II. 7391. sz.

13 Neumark elzalogosításának részleteiről ld. *Klaus Militzer: Die Geschichte des Deutschen Ordens.* Stuttgart, 2005. 114.; *Font Márta: A német lovagrend alkonya.* Pécs, 1997. 78–79.

míthatott a lovagrend anyagi támogatására.¹⁴ A fenti két oklevél alapján úgy tűnik, a magyar uralkodó – formálisan Neumark eladására, illetve elzalogosítására hivatkozva, valójában azonban a lovagrend fenyegetett helyzetét kihasználva – folytonos pénzügyi nehézségeit enyhítendő 1409-ben és 1410-ben még egyszer kifizettette a német lovagrenddel Neumark vételárát, illetve még egy kevéssel többet is.¹⁵

Két olyan eset is ismert tehát, amelyek alkalmával a német lovagrend Zsigmond királynak bizonyíthatóan átadott 40 000 aranyforintot, kérdés persze, hogy a két oklevél közül sikerül-e valamelyiket minden kétséget kizáróan összekapcsolni Windecke beszámolójával. Ebben a „verseny”-ben szemmel láthatóan kevesebb eséllyel indul az 1409. évi dokumentum. Nem csupán azért, mert ebben pénznemként magyar aranyforint szerepel, hiszen ez a Windecke-szöveg lilios aranyforintjával bizonyos fokig még összeegyeztethető lenne. Az azonban mindenképpen elgondolkodtató, hogy a kérdéses elismervénnyel egy napon, tehát 1409. január 27-én, ugyancsak Budán Zsigmond kiadott egy másik okiratot is.¹⁶ Ebben a legfőbb gazdasági tanácsadóját, Nürnbergi Márkot, továbbá Christoff von Gersdorft felhatalmazza, hogy a Német Lovagrend mesterétől átvegyék Neumark vételárának egy részét.¹⁷ Vagyis a megbízólevél és a megbízatást igazoló dokumentum ugyanazon a napon született. Erre az a legkézenfekvőbb magyarázat, hogy amikor Zsigmond kiállította, és a követeknek átadta megbízólevelüket, átadta nekik egyszersmind az elismervényt is, s a követek e két levéllel indultak a lovagrend mesteréhez, hogy előtte megbízólevelüket felmutatva, a pénz átvételét követően rögvest átadhassák a király elismervényét. 1409-ben tehát Zsigmond küldetett a rend 1407-ben megválasztott nagymesteréhez, Ulrich von Jungingenhez, és ez ellentétben áll az emlékirat tudósításával, mely szerint akkor, amikor Windecke segédkezett a számolásban, a lovagrend érkezett kö-

14 Mályusz E.: i. m. 83.; Pószán László: Zsigmond és a német lovagrend. *Hadtörténelmi Közlemények* 111(1998) 631.

15 Ez a megállapítás azért fontos, mert a magyar történészek számára – valószínűleg a sok megbízhatatlan regeszta és oklevélrészlet miatt – ismeretlen volt az a tény, hogy a lovagrend az eddig teljesített 63 200 magyar aranyforinton túl még kétszer 40 000 aranyat fizetett, vö. Magyarország történeti kronológiája. I. A kezdetektől 1526-ig. Főszerk. Benda Kálmán. Bp. 1981. (Magyarország történeti kronológiája a kezdetektől 1970-ig. Négy kötetben) 243. (a vonatkozó rész Engel Pál munkája). Az 1410. évi oklevelet sem Pószán László, sem Font Márta nem említi, ld. *Pószán L.*: i. m. és *Font M.*: i. m.

16 ZsO II. 6564. sz.

17 Nürnbergi Márk 1407-ig harmincad- és urburaispánként, ill. a magyarországi aranypénzverés irányítójaként állt Zsigmond szolgálatában, 1407 után a király legfőbb pénzügyi tanácsadója lett, vö. *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája. 1301–1457. I–II. Bp. 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5.), I. 197., 496. – Kevesebbet tudunk a Bautzenhez tartozó Baruthból származó Christof von Gersdorfról. Azt azonban biztosan állíthatjuk, hogy 1423-ig Zsigmond szolgálatában állt, 1419-ben a király írásban tanúsította a lovag derekasságát, becsületességét, majd 1420-ban megerősítette Christof és négy fivére Vencel királytól nyert hűbérbirtokait és járandóságait, 1423-ban pedig két ízben bízta meg Gersdorft pénzügyi küldetéssel, vö. *Regesta Imperii*. XI. Die Urkunden Kaiser Sigmunds. (1410–1437). I. (1410–1424.) Verzeichnet von Wilhelm Altmann. Innsbruck, 1896–1897. 3789., 4069., 4088., 5541., 5542. sz.

vetségbe a királyhoz. Kizártnak tekinthető továbbá, hogy Eberhard Windecke 1409 januárjának végén Nürnbergi Márkkal és társával tartott volna, hiszen ő ez idő szerint, kereskedelmi ügyletekkel elfoglalva, éppen Nürnbergben tartózkodott, következésképpen a pénz átvételénél sem lehetett jelen.

Az 1410. március 2-án kelt oklevél a felszínes szemlélő számára is több hasonlóságot mutat Windecke beszámolójával, de vajon részleteiben összeegyeztethető-e azzal? A kérdés megválaszolásánál perdöntőnek bizonyulhat annak igazolása, hogy az emlékiratban szereplő *negyvenezer nagy liliommal díszített aranyat, épp amilyeneket Lajos és Ruprecht vertek*, azonosíthatjuk-e az oklevélben említett régi *lilimos magyar és lübecki aranyforinttal*. Közismert tény, hogy az uralkodók, fejedelmek és városok a 14. század folyamán kezdtek el Európa-szerre olyan aranyforintokat veretni, amelyek mintájául az 1252 óta Firenzében vert Fiorino d'oro szolgált. Ezen első aranyforintok előlapját – a firenzei példaképet követve – kivétel nélkül egyetlen stilizált lilium fedte le, amely Firenze város címeréből került oda, hátlapjukat pedig minden esetben Keresztelő Szent János ábrázolása díszítette. Így magyarázható, hogy a Magyarországon 1325-től I. Károly élete végéig, illetve I. Lajos uralkodásának első évtizedében (1342–1353) vert magyar aranyforintok tökéletesen megegyeztek azzal a lübecki aranyforinttal, amelynek verésére a „Hanza királynője”, a Német–római Birodalomban a városok közül elsőként 1340-ben jogot nyert.¹⁸ Ha elfogadjuk, hogy Eberhard Windecke ezeket az aranypénzeket segített számlálni, akkor mindenekelőtt azonosítanunk kell az általa megnevezett Lajost és Ruprechtet, illetve nem maradhat el annak igazolása sem, hogy nevükhöz köthető-e a lilimos magyar és lübecki aranypénzekhez hasonló érmek. Lajos kilétének meghatározásakor elvetném azt az első pillantásra kézenfekvőnek tűnő gondolatot, hogy I. Lajos magyar királyról lenne szó. Nem valószínű ugyanis, hogy a mainzi kereskedő túl gyakran találkozhatott az Anjou-király forintjaival, továbbá a magyar uralkodó nevével fémjelzett aranypénzek nem csupán emlékeztetnének Lajos érméire, hanem azokkal meg is egyeznének. Lajos és Ruprecht személyének azonosításakor valószínűleg Windecke szülőföldjére, a Német–római Birodalomra kell koncentrálnunk, s talán nem téves az a feltételezés, hogy IV. (Bajor) Lajos német–római császárról (1317–1347), a firenzei mintára történő aranypénzverés birodalmi meghonosítójáról, illetve I. Ruprecht rajnai palotagrófról (1353–1390), a rajnai

18 I. Károly lilimos aranypénzeiről ld. *Arthur Pohl*: Ungarische Goldgulden des Mittelalters. Graz, 1974. 131.; *Lajos Huszár*: Münzkatalog Ungarn. Bp. 1979. 77.; *Uő*: A budai pénzverés története a középkorban. Bp. 1958. 32. és 135., I. Lajos lilimos aranypénzéről ld. *L. Huszár*: Münzkatalog i. m. 85.; *Uő*: A budai pénzverés i. m. 52. és 141. – Lübeck városának 1340-ben IV. (Bajor) Lajos német–római császár adott firenzei mintára történő pénzverésre jogot. A privilégium szerint a lübecki florenusoknak nemcsak külsőleg kellett megegyezniük a firenzei arannyal, de súlyuk és nemesfémtartalmuk tekintetében is. A város Flandriából származó aranyból 1341-ben kezdte el a lilimos érmék verését, amelyek 1371-ig változatlan formát őriztek, vö. *Arthur Suhle*: Deutsche Münz- und Geldgeschichte von den Anfängen bis zum 15. Jahrhundert. Berlin, 1955. 149.; *Ulrich Klein*: Die deutsche Goldprägung nach Florentiner Vorbild und der Florinus Mildenbergensis. Numismatisches Nachrichtenblatt 53(2004) 346.

választófejedelemségekben leggyakrabban előforduló liliomos érmék kibocsátójáról van szó.¹⁹ IV. Lajos saját firenzei mintákat követő, a Lübecki és az Anjouk liliomos aranyával megegyező pénzeit 1340 és 1347 között Frankfurt és Speyer pénzverdében készítették, I. Ruprecht florenusai pedig Bacharachban, illetve Heidelbergben készültek 1354 és 1370 között.²⁰ Vagyis az oklevélben szereplő Lübecki és magyar, illetve az emlékiratban megjelenő Lajos és Ruprecht által veretett liliomos aranyforintok nem csupán hasonlítottak egymásra, de keletkezésük is egy időre datálható.

Az 1410. március 2-án kelt oklevél szövege méltán használja a *régi* kifejezést jelzőként, hiszen ekkor Lübeckben már harminckilenc esztendeje, Magyarországon pedig ötvenhét éve nem készítettek liliomos aranyat. Nem tartozik szorosan a témánkhoz, mégis érdekes kérdés, hogy miként fizethettek a lovagok majd fél évszázaddal korábbi érméssel. A porosz területeken letelepedett lovagrend kereskedelmi kapcsolatai a Hanza-városokkal a 13–14. század fordulójáig visszavezethetők, a Magyar Királysággal különösen I. Lajos idejében élénkültek meg.²¹ A rend Európa-szerte legendás gazdagsága tulajdonképpen annak is volt köszönhető, hogy a kereskedelemből származó bevételek egy részét teaurálták, s nyilvánvaló, hogy miután Zsigmondnak egy éven belül kétszer is ki kellett fizetniük a 40 000 aranyforintot, a lovagoknak másodjára régi keletű, értékes aranytartalékaikat is fel kellett szabadítaniuk.²²

Az 1410. március 2-án kelt oklevél keletkezési körülményei eltérnek az 1409. január 27-i elismervényétől. A nürnbergi várgróf udvarmestere, Ehrenfried von Seckendorf ugyanis – aki a pénz megszámlálását, mérlegelését felügyelte – nem a magyar király követeként járt el, hanem valószínűleg éppen ekkor Budán, Zsigmond udvarában tartózkodott. Uráról, az 1409-ben Zsigmond szolgálatában álló Frigyes nürnbergi várgrófról is tudjuk, hogy ez idő szerint szintén Budán időzött, hiszen az 1410. évi nyugta a tanúk között sorolja fel.²³ Egy másik, ugyanezen elismervénnyel egy időben keletkezett oklevél is igazolja azt a feltevést, hogy a pénz átadása ezúttal Budán történt. Ez a dokumentum megerősíti az 1409 végén Zsigmond és a lovagrend között kötött szövetséget a lengyel–litván unió ellenében.²⁴ Úgy tűnik tehát, hogy az 1410. július 15-i, végzetesnek mondható tannenbergi vereség előtt három hónappal a katonai segítség reményében a Német Lovagrend követői útján Neumark ürügyén ismételen el-

19 Vö. *U. Klein*: i. m. 359.

20 I. m. 344–345.

21 A német lovagrend és a Hanza-városok kereskedelmi együttműködéséről ld. *Pósán László*: *A Német Lovagrend pénzügypolitikája*. Debrecen, 2000. 148. – Az I. Lajos idején született kereskedelmi szabályokról, amelyek a porosz területek és a magyar kereskedők viszonyát rendezték, ld. *Teke Zsuzsa*: *Kassa külkereskedelme 1393–1405 között*. Századok 137(2003) 382–383.

22 A lovagrend 14. századi kincsfelhalmozásáról ld. *Pósán László*: *A Német Lovagrend pénzügypolitikája* i. m. 130.

23 Az 1410. márc. 2-án kelt oklevél Frigyes, nürnbergi várgróf mellett tanúként említi Stiborici Stibor erdélyi vajdát, Tamási János ajtónállómestert és Ozorai Pipo temesi ispánt.

24 ZsO II. 7390. sz.

kötelezte magát Budán Zsigmondnak. Mindez egybevág az emlékirat azon megállapításával, hogy tudniillik a porosz urak Zsigmondot felkereső követei pénzükért cserébe óhajtották a magyar uralkodó támogatását a lengyel királlyal szemben. Aligha vonható kétségbe tehát, hogy az 1409-re pozsonyi polgárjogot nyert Eberhard Windecke, aki talán éppen bizalmasának, Ulrich Rauchenwarter pozsonyi bírónak – egyébiránt Zsigmond hívének és kegyeltjének – megbízásából tartózkodhatott Budán, az 1410. március 2-án átadott 40 000 liliomos magyar és lübecki arany számlálásában segédkezett, teljesítve ezzel első udvari szolgálatát.²⁵

RENÁTA SKORKA

THE CHRONICLER AND FORTY THOUSAND GOLD COINS WITH LILIES

It is a well-known fact for Hungarian historical science that Stibor of Stiboric – the bailiff of Pozsony (today Bratislava, Slovakia) – pledged Neumark for the Teutonic Order on the Hungarian king Sigismund's authority on 25th July, 1402. The Order implemented the paying of 63200 gold forints until 27th January 1409, which was specified in the original contract of pledge. A document, given at Buda under the date of 27th January 1409, verifies that Christof von Gersdorf and Mark of Nuremberg received additionally 40,000 Hungarian gold forints from the Grand Master of the Teutonic Order, Ulrich von Jungingen in excess of the original amount on behalf of the king by virtue of pledging Neumark. A voucher was given at Buda on 2nd March, 1410, and it was published wrongly in several collections of documents in parts or in summarized forms. It reveals that the Grand Master of the Teutonic Order gave 40,000 old Hungarian and Lübeckan gold forints decorated with lilies and impression upon Sigismund's "urgent request" in order to court the king's favour for the second time as well. The Teutonic Order was committed to the Hungarian king in the case of pledging Neumark, because the Teutonic Knights counted on Sigismund's military intervention three months before the fatal defeat at Tannenberg of 15th July, 1410. This event is interesting not only from the point of view of the relations between the Hungarian king and the Teutonic Order but the chronicler Eberhard Windecke as well. He was born in Mainz and later he spent several years in the service of King Sigismund. It is absolutely sure that Windecke, who had been granted civic rights in Pozsony by 1409 and who could probably stay in Buda on behalf of his confidant, the judge of Pozsony and Sigismund's follower and supporter, took part in the receipt of the 40,000 Hungarian and Lübeckan gold forints with lilies on the occasion of his first service.

25 Eberhard Windecke életútjával kapcsolatban eddig nemigen figyeltek fel arra az 1409. okt. 18-án keletkezett zálogszerződésre, amely egy a pozsonyi káptalan által 1430. szept. 17-én kiállított oklevelében maradt fenn. Ezen zálogszerződésben Eberhard Windecke pozsonyi polgárként, Elspet nevű feleségével egy dinkelsbühli kereskedőnek 315 magyar aranyforint tartozása fejében lekötötte minden ingó és ingatlan vagyonukat. Ezen záloglevelet nem csupán Windecke látta el saját pecsétjével, de kérésére, a pozsonyi bíró, Ulrich Rauchenwarter is, ld. ZsO II. 7137. sz.